

"Een filosoof moet zich niet o

Magda Michielsens* in gesprek met Etienne Vermeersch

Het Vrije Woord: *U hebt meegewerkt aan oplossingen voor allerlei moeilijke maatschappelijke kwesties. U schuwt het concrete engagement niet en ook niet de daarbij horende (ethische) commissies. Kunt u beschrijven hoe uw filosofische eruditie en uw referentiekader uw werk in die commissies sturen?*

Etienne Vermeersch:

Abortus, euthanasie, embryo-onderzoek, asielzoekers, de Palestijnse kwestie... Ik heb mij met heel veel maatschappelijke zaken beziggehouden en ik vind dat voor een filosoof noodzakelijk. Een filosoof moet zich niet opsluiten in een kamertje om de laatste details te analyseren over wat Kant geschreven heeft. Dat mag allemaal, maar daar moet iets bij komen. Filosoof zijn helpt bij de analyses omdat een filosoof - zoals ik dat opvat - iemand is die nooit bang is om een vraag te stellen. Veel mensen durven geen vraag te stellen, omdat ze denken dom over te komen. Maar een echte filosoof kan altijd een vraag stellen. Ze vinden hem dan niet dom, ze denken: hier zit wat achter. Dan verplicht je de mensen om iets klaar en duidelijk uit te leggen. Dat kan over alles zijn, over computers, over kerncentrales. Er is als filosoof - naast die durf om vragen te stellen - ook de behoefte om je niet toe te spitsen op één aspectje van het probleem. Je moet het probleem breed zien. Zitten daar zaken in verband met fysica in, wel dan bestudeer

je dat; gaat het over scheikunde, dan bestudeer je dat; biologie, je bestudeert dat. De mogelijkheden zijn immens, en met het internet gaat dat momenteel nog vlotter. Je kunt bijvoorbeeld tien verschillende meningen met elkaar vergelijken naargelang van de verschillende bronnen. Dat is heel waardevol. Maar: je moet dat ernstig doen. Die ernst is voor een filosoof essentieel.

HVW: *Maar als u in een dergelijke commissie met verschillende mensen bij elkaar zit en de standpunten goed gaan botsen, dan zegt men: "Dat is een ethische kwestie." Wat doet u dan, als ethicus? Die uitspraak is zowat synoniem met "einde discussie".*

EV: Dan moet je verdergaan. Dan kun je proberen te achterhalen waar de kern van de onenigheid ligt. In verband met abortus is er bijvoorbeeld de kwestie van het moment waarop er sprake is van een volwaardige mens. Als je daarop doorgaat, zie je vaak hoe zwak de argumentaties zijn. Daar kun je dan over discussiëren, maar soms is daar geen discussiëren aan.

De islamofobie-fobie

HVW: *We kennen de wijze waarop gelovigen zich organiseren en in de loop van de geschiedenis hun instituten in stand hebben gehouden. Vindt u een organisatie op basis van vrijzinnigheid, atheïsme*

en ongelof belangrijk? Gedurende decennia leek die organisatie van de redelijkheid niet noodzakelijk, nu lijkt ze zich op te dringen.

EV: Ik heb ook eventjes aan die discussie meegedaan, maar dat is lang geleden. Dat betrof vooral de vraag: Moeten wij nu humanistische bisschoppen hebben? Voor de verdeling van de plaatsen van godsdienstleraars zijn het de bisschoppen (of de organisatie die zij aanstellen) die daarin het laatste woord hebben. Met onze leraars moraal is er ook een soort organisatie ontstaan. De vrees is dat met een organisatie er ook gezagsrelaties komen, de vorming van bepaalde dogma's, van leerstellingen die de gegadigden moeten volgen. Daar was ik een beetje bang voor, dat er een soort dogmatisme zou ontstaan binnen in de humanistische beweging. Het is niet gebeurd, denk ik. Men moet daar toch altijd voorzichtig mee zijn. Men moet vermijden dat er machtsstructuren ontstaan die zaken kunnen opdringen. In verband met de situatie vandaag denk ik dat het soms nodig is - als je bepaalde belangen te verdedigen hebt - dat er wederzijdse steun ontstaat, dat men op een bepaald moment weet, als men met een standpunt naar voren komt, dat er een grote kans bestaat dat een bepaald milieu daarachter zal staan. In verband met de islam is dat nu heel delicaat geworden omdat veel instanties als het ware bezeten zijn van

de angst om voor islamofobie door te gaan. Je zou moeten spreken van de islamofobie-fobie. Dat is reëel. Er zijn mensen die denken: "Oei, als ik in die richting ga, dan ben ik een islamofob." Dat is een echte fobie, de meeste islamofobieën zijn dat niet. In die zin is het nuttig dat men binnen een bepaalde vereniging over dat probleem rustig kan discussiëren, meningen uitwisselen, argumentaties opbouwen, over wat kan en wat niet kan.

HVW: *De situatie is veranderd in vergelijking met 10-15 jaar geleden.*

EV: Ja, men moet zich aanpassen aan wisselende situaties. Er is daar nu die fameuze discussie of men godsdienst en moraalwetenschap moet vervangen door een uniek wereldbeschouwelijk vak. Persoonlijk ben ik daar niet tegen. Ik weet niet in welke mate het praktisch haalbaar is momenteel; de macht van de katholieke zuil is nog zeer groot en ook aan vrijzinnige kant zijn er mensen die daar huiverig tegenover staan. Persoonlijk, vanuit een principiële standpunt, vind ik dat we de leerlingen moeten opleiden tot een vorm van burgerschap, tot een basisinzicht in de rechten van de mens (of principes die als basis daarvoor kunnen dienen: vrijheid van meningsuiting, gelijkheid van mensen enzovoort) en het burgerschap in de maatschappij waarin ze wonen. Dat kan op een manier die geëngageerd is voor de rechten van de mens

osluiten"

en voor burgerrechten. Als godsdiensten en andere instanties mensen een speciale opleiding willen geven, dan moeten ze dat maar zelf doen. In de Angelsaksische landen, in de protestantse kerken, gaan de mensen op zondag naar de kerk en voor de kinderen is er een speciale dienst, waar ze catechismusles krijgen. Zo hoort dat. Iedereen geeft dan aan zijn eigen kinderen wat hij zelf wil, maar op de school moet dat op een meer verheven niveau staan, een zeker universalistisch karakter hebben. De vraag is in welke mate je dat kunt realiseren.

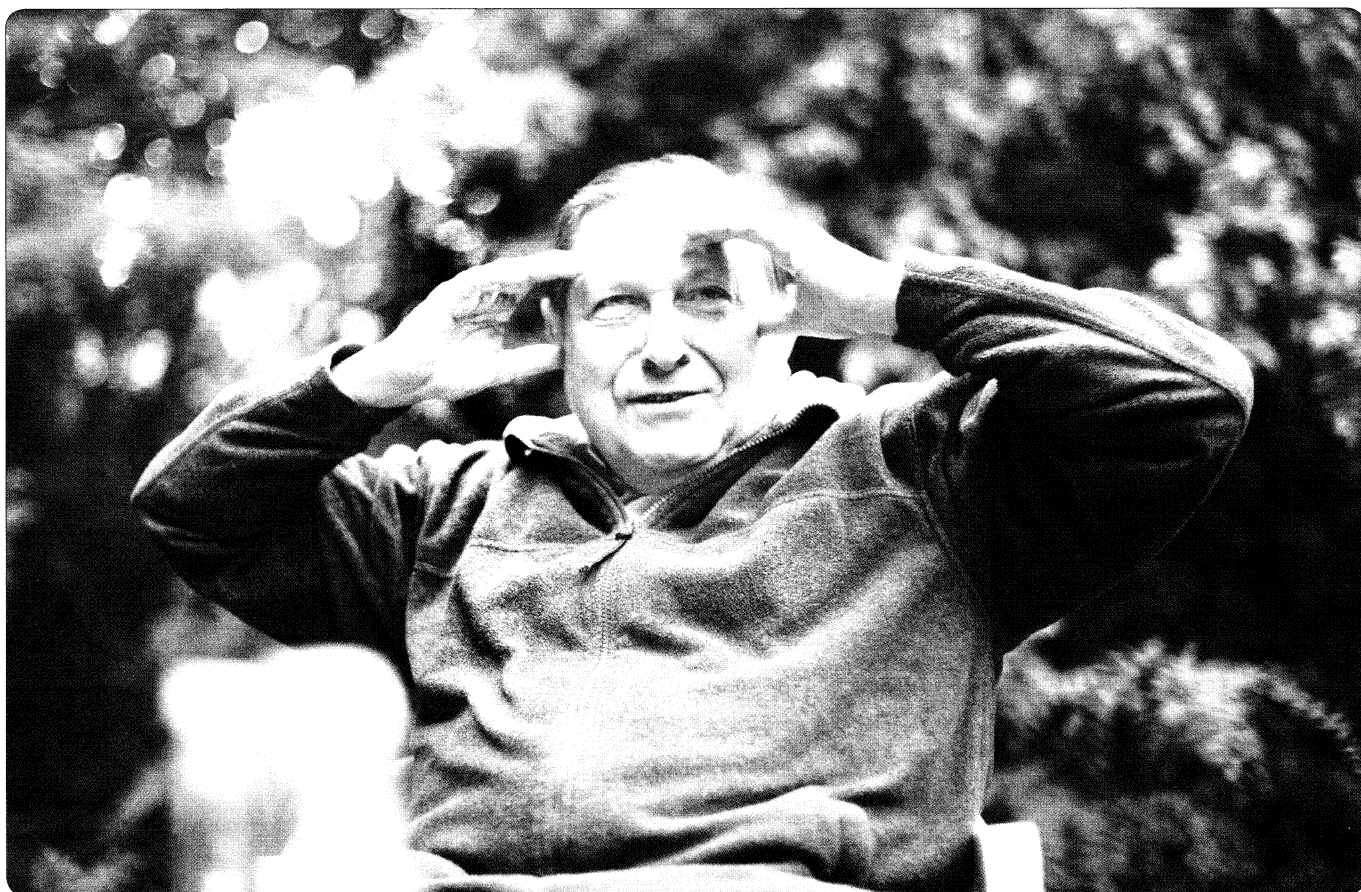
Overbevolking en overleven

HVW: *Uw stellingnames in verband met de dramatische bevolkingstoename doen nogal wat stof opwaaien. Elk westers kind dat geboren wordt en dat dus alle kansen krijgt om zich te ontwikkelen, kan toch evengoed een deel van de oplossing zijn als een deel van het probleem?*

EV: Zo zou ik het niet formuleren: elk kind zou eventueel kans lopen een deel van de oplossing te zijn, maar het is zeker een deel van

het probleem. Elk kind dat in Europa geboren wordt, heeft een veel grotere ecologische voetafdruk dan een Afrikaans kind. De kans dat het een deel van de oplossing wordt, is natuurlijk aanwezig, maar is zeer klein. Heel weinig mensen zijn in staat een echte bijdrage tot de oplossing van de problemen te leveren. Elk kind afzonderlijk moet natuurlijk gerespecteerd worden, zodra het er is. Je moet een onderscheid maken tussen een algemene oproep en het personaliseren van die zaken. Ik geef een algemene uiteenzetting en de mensen nemen daarvan mee wat ze willen. Ik ga ze

niet individueel veroordelen omdat ze deze of gene keuze hebben gemaakt. Ik vind wel dat ik erop kan aandringen dat de mensen er eens dieper over nadenken voor ze een beslissing nemen. Het is een delicate kwestie, want ieder kind dat geboren wordt, heeft natuurlijk recht op leven zoals ieder ander en het recht om een opvoeding te krijgen en zich optimaal te ontwikkelen. Dat geldt ook voor de kinderen uit de ontwikkelingslanden. Maar, hoe meer er zijn, hoe minder wij hun dat kunnen bieden. Het probleem wordt onvoldoende duidelijk gemaakt door de hogere

instanties. Op de grote conferenties (Kopenhagen, Kyoto...) wordt nooit over bevolking gesproken, terwijl dat een wezenlijke factor is. Ook bijvoorbeeld in Pakistan of in Haïti. Er is daar een overstroming of een aardbeving en er zijn talloze slachtoffers. Men vergeet dat Pakistan aanvankelijk bij de onafhankelijkheid ongeveer 40 miljoen inwoners had en nu 180 miljoen en dat gaat altijd verder. Bij iedere overstroming wordt het erger en erger. Bij de volgende grote overstroming in Bangladesh zullen er nog eens zoveel meer slachtoffers zijn, omdat nog altijd die bevolkingsexplosie niet ingeperkt is. Bij de volgende aardbeving in Haïti, over 20 jaar bijvoorbeeld, zijn er twee keer zoveel mensen het slachtoffer. Het land is nu al volkomen geërodeerd. Het is straatarm. Er is niets meer om te leven en toch ziet men niet in dat, in plaats van geld te geven voor allerlei projecten, men zou moeten beginnen geld te geven aan vrouwen die zich laten steriliseren. Dat mag een serieus bedrag zijn.

HVW: *Het is de overleving van iedereen die op het spel staat.*

EV: Natuurlijk en het stopt niet. Dat is nu al 30, 40, 50 jaar dat ik hoor dat het zich wel vanzelf zal oplossen als de welstand stijgt. Koeweit is een van de rijkste landen van de wereld sinds meer dan 40 jaar en het vruchtbaarheidscijfer is nog altijd zeer hoog; Saudi-Arabië heeft een van de hoogste vruchtbaarheidscijfers van de wereld, hoewel het zeker geen arm land is. Het verandert niet als men niet bewust ingrijpt. In Taiwan

heeft men er op een briljante manier wijze iets aan gedaan door een speciaal opgericht instituut, dat huisbezoeken organiseerde. Groepjes vrouwen zijn van huis tot huis gegaan om de mensen te overtuigen. Dat heeft resultaten opgeleverd. Met als gevolg dat een kleiner aantal kinderen goed kon worden opgevangen in scholen, waardoor ze een hoge scholingsgraad hebben in Taiwan; zo zijn die meisjes hoger opgeleid en beseffen ze beter dat ze niet zoveel kinderen moeten krijgen. Dat is een positieve ontwikkeling, die wel van bovenuit gestimuleerd was. In China is dat natuurlijk ook gebeurd, maar dan met dwangmaatregelen. Na de waanzinnige politiek van Mao Zedong was dat volgens mij onvermijdelijk. Op de bevolkingsconferentie van Boekarest in 1974 trokken Mao Zedong en de katholieke kerk aan hetzelfde zeel: allebei voor de bevolkingsexplosie.

Discussie in discussie-context

HVW: *U bent scherp in uw denken over maatschappelijke kwesties en zeer mild tegenover individuele mensen. Hoe belangrijk is dit voor u?*

EV: Ik ben altijd mild en vriendelijk. Ik kan niet uitstaan - zoals op internet vaak gebeurt - dat men in discussies begint te schelden. Ik doe dat niet. Als een moslima mij een brief schrijft en aanvangt met "salaam aleikum", dan antwoord ik met 'aleikum salaam', zoals het hoort. Altijd. Ik ben altijd vriendelijk en beleefd. Dat is geen techniek, dat is een karaktereigenschap. Ik méén dat. Als ik die meisjes

hoor, dan denk ik gewoon aan mezelf: ik ben ook geïndoctrineerd geweest, en niet alleen op godsdienstig gebied.

Wij zijn gaan betogen voor Leopold III. Achteraf, toen ik gelezen heb wat Leopold III allemaal uitgespookt heeft, besepte ik dat ik meegesleept was. Wij worden als kind bijna noodzakelijk geïndoctrineerd. Het is moeilijk om een kind zeer open op te voeden, maar je moet proberen zo veel mogelijk openheid te realiseren. Je moet wel een aantal normen bijbrengen die in de samenleving noodzakelijk zijn, maar voor de rest zo weinig mogelijk dogma's. De godsdienst, de koningskwesie, de schoolstrijd en nog een aantal andere zaken, daarin waren wij werkelijk geïndoctrineerd. Wij zongen uit volle borst het lied van de Eucharistische Kruistocht [en brengt het zonder enige hapering ten gehore].

HVW: *Verstaat de publieke opinie eigenlijk dat onderscheid tussen de scherpe analyse van principes en structuren en de mildheid ten aanzien van personen? In de discussie over de islam bijvoorbeeld heb ik niet de indruk dat dit goed wordt begrepen.*

EV: Mensen die mij niet kennen, beschouwen mij ook vaak als zeer cassant. Het is niet omdat je een ideologisch dispuut hebt, dat je de persoon niet meer kunt waarderen. Voor mij stelt dat geen enkel probleem. Het wordt problematisch wanneer ze oneerlijk worden of wanneer ze de welbekende waarheid bestrijden. Dat vind ik niet aanvaardbaar, maar ik kan mij dan toch nog altijd

beheersen. Zelfs met Eva Brems. Met haar heb ik een heel behoorlijk debat gehad op een bepaald moment, in verband met de hoofddoek. Ik kan het ook niet helpen dat het publiek meestal achter mij stond. Het debat verliep vriendelijk, maar een beetje later zei ze over bepaalde zaken: "Vermeersch zal weer staan brullen." Ik heb helemaal niet gebruld. Ik brul niet. Zo'n uitspraak vind ik niet correct, maar ik ga haar daar niet op aanpakken. Als zij haar leven betert, dan is dat voor mij goed. Ik ga trouwens enkel een discussie aan in een discussiecontext.

HVW: *Dat houdt ook verband met wat u zegt over pacificatie. Vanuit de jaren zestig en zeventig is het al zo dat u altijd de discussie bent aangegaan als de setting de discussie was.*

EV: In het dagelijks leven moet je daar niet aan beginnen. Ik druk het altijd zo uit: op het jubileumfeest van tante nonneke moet je niet beginnen te bewijzen dat God niet bestaat. Dat past daar niet.

HVW: *Past dat ook niet in omgang met moslims, als ons in het dagelijks leven de islam wordt opgedrongen?*

EV: Ik vind dat het beter zou zijn dat we in het openbare leven niet met symbolen van onze opinies naar voren komen. Vroeger waren er nogal wat jonge gasten die rondliepen met een zwart leeuwje op hun broek. Dan zeiden wij: "Hij hangt de beest uit." Je hoeft dat niet te doen. Tenzij in zaken waar iedereen het

over eens is. Bijvoorbeeld rond 11 november dragen alle journalisten in Engeland een klaproos (poppy). Wat iedereen aanvaardt, dat kun je ook doen, maar je moet niet in het openbare leven met je eigen opinie te koop lopen. Je kunt dat moeilijk verbieden, maar ik zou dat afraden. In openbare instellingen moet je dat in ieder geval niet doen. Dat geldt voor alle omgevingen van die aard, je moet niet op je werk rondlopen met een trui met 'Allah bestaat niet' op.

Tranen in de ogen

HVW: *U wordt altijd aangesproken op wetenschap, rationaliteit, rechtvaardigheid, en niet op wat u mooi vindt, wat u ontroert. Hoe belangrijk is kunst voor u en hoe gaat u ermee om?*

EV: In mijn laatste boek wordt dat in het voorlaatste hoofdstuk vrij uitvoerig behandeld. Ik probeer een analyse te maken van "schoonheid" en van wat kunst eigenlijk is. Op basis van die analyse poog ik ook te verklaren waarom in het Westen de kunst geëvolueerd is en voortdurend evolueert. Hoe je in feite van de Ars Nova (14e eeuw) tot de dodecafonie (Schönberg) komt en alle stappen daartussen. Dat geldt zowel voor muziek als voor poëzie, voor proza, voor schilderkunst, voor beeldhouwkunst, voor bouwkunst.... Er zit een dynamiek in die verandering stimuleert. Ik probeer daar een mechanisme voor te vinden. Dat is natuurlijk puur theoretisch. De plaats van schoonheid in mijn leven vind ik bijzonder groot. Wij hebben altijd vrij veel

kunstboeken gehad. Van alle culturen. Indische, Japanse kunst, islamkunst, primitieve kunst. Verder gaan we - mijn vrouw meer dan ik - naar tentoonstellingen. Als er dan iets belangrijks is, dan zeg je dat en dan ga ik daar ook naartoe. Op die manier blijf ik een beetje op de hoogte. De plaats van muziek is voor mij het belangrijkste. Naar muziek kun je uren luisteren. Bij schilderkunst is dat niet zo. In musea verbaas ik mij erover hoe mensen aan de schilderijen voorbijgaan. In het Mauritshuis in Den Haag bijvoorbeeld. Ik ga dan zitten voor "Gezicht op Delft" van Vermeer en achter je heb je dan "Het meisje met de parel". Ik blijf daar lang voor zitten. De meeste mensen lopen voorbij, maar zo heb je geen echte belevenis van kunst natuurlijk. Ik heb dat ook gehad met de collectie van Dora Janssen-Arts. Ik kreeg daar werkelijk tranen van in de ogen. Ik heb die collectie gezien in Brussel. Zo mooi. Kunst moet je beleven. Muziek is een heel belangrijk aspect van mijn leven. Romans lees ik volgens mij te weinig. Dat heeft natuurlijk te maken met het feit dat ik zoveel andere literatuur lees. Ik lees heel veel wetenschappelijke werken, want die boeien me ook enorm.

HVW: *Je zou dus wel romans willen lezen. Ik heb weinig belangstelling voor fictie. Verhalen van anderen... Er zijn zoveel echte verhalen, waarom zou ik verzensels lezen?*

EV: Ja, maar ik heb bijvoorbeeld vorig jaar dat boek gelezen van Jonathan Littell: "De 'Welwillenden' of 'Les bienveillantes'". Littell is een Amerikaan van

Poolse afkomst die in het Frans schrijft. Hij beschrijft het leven van een SS-man, die tijdens de oorlog in Oekraïne zit en beestachtigheden meemaakt. De manier waarop dat wordt beschreven, is zo briljant dat ik dat eigenlijk bij manier van spreken in één trek heb uitgelezen. Ongelooflijk. Ik heb dat niet zoveel, een belevenis die mij meesleurt. Het is een intelligent boek. Hij probeert door te dringen in de psychologie van die man. Die man is een echte SS'er, met daarbij allerlei complexen en seksuele problemen, maar ook zeer intelligent. Je moet je de uitroeiing van de Joden in Kiev voorstellen, massa's mensen die in een vallei gestort worden... gruwelijk. Een beetje later vindt hij een Joods jongetje dat goed piano kan spelen en hij neemt het in bescherming. Hij stuurt bijvoorbeeld een brief naar Parijs om partituren te krijgen van de muziek van Couperin, om dat jongetje dat te laten spelen. Op een bepaald moment wordt het dan toch ergens opgepakt en de SS'er vindt dat heel spijtig. Maar voor de rest moordt hij. Die ambivalentie is goed uitgewerkt. Er zijn nog wel romans die de moeite waard zijn. De impact bijvoorbeeld die de romans van Dostoevski op mij gehad hebben toen ik in de humaniora zat, was groot. Ook Shakespeare is nog altijd iets heel speciaals voor mij. Er zijn ook films die echt iets betekenen. Neem nu "Sophie's choice". De moeder zit in een concentratiekamp. Een van haar twee kinderen zal onmiddellijk vergast en verast worden en zij moet kiezen welk. Dat is schitterend gespeeld door Meryl Streep. Als je een diepgaande ethische discussie hebt, dan kun je die problematiek als model centraal naar voren brengen.

Discretie is een probleem

HVW: *In Gravensteen-manifest 1 staat: "Met onze Franstalige vrienden als het kan, zonder als het moet." Waar ligt voor u de grens? Waaruit kan besloten worden dat het niet "kan" en dat "moeten" aan de orde is gekomen?*

EV: De problemen in België zijn uitermate moeilijk. De meeste mensen beseffen dat niet. Toen Letermé de verkiezingen gewonnen had in 2007, zei Reynders dat we tegen augustus een regering zouden hebben. Toen dacht ik: "Snapt die man dan niet hoe complex de zaken zijn?" Ik wist dat het niet kon. In de Gravensteenmanifesten proberen wij de problemen te beschrijven en te analyseren. Er zijn op dit ogenblik zeven manifesten. We kunnen er hier niet uitgebreid op ingaan. Wat de grens betreft, inzake het al dan niet uiteengaan, dat is vrij onduidelijk. Men moet het eens geraken over de principes en vervolgens kan men praten over de modaliteiten. Het probleem is dat men in België steeds een mossel-noch-visregering krijgt. Vlaanderen is op dit ogenblik centrumrechts, Wallonië centrumlinks. Er wordt nooit links of rechts geregeerd omdat Vlaanderen en de Franstaligen tot een compromis moeten komen. Zo wordt een centrumlinkse én centrumrechtse regering ook nooit afgestraft en opgevolgd door de andere richting. Zoals het nu is, kan de "alternance", die je in een normale democratie hebt, hier niet functioneren. Franstaligen vinden het ook evident om Vlaams gebied te verfransen. Nergens in de wereld wordt zoiets aanvaard. Ik heb ooit een voorstel gedaan dat beide

groepen zouden zeggen: we zijn het eens over het volgende gelijkheidsbeginsel of evenwichtsbeginsel. De Vlamingen stellen geen enkele eis in verband met Vlamingen die zich in Wallonië vestigen en de Franstaligen stellen geen enkele eis in verband met Franstaligen die zich in Vlaanderen vestigen. Van buitenaf gezien is dat de evidentie zelve. Dat is

dat het niet normaal is dat het eeuwig blijft duren. Er zit bij de Walen en bij de Franstaligen in het algemeen voldoende potentieel om er hun land weer bovenop te krijgen en nieuwe types van industrie uit te bouwen. Zij hebben onderwijs, die mensen zijn niet dommer dan andere. Als het niet gebeurt, dan moet dat om institutionele redenen zijn.

principes akkoord gaat, dan kan men discussiëren over de modaliteiten. Maar we weten momenteel niet over welke principes men akkoord gaat. Dat is niet terecht, de mensen moeten kunnen oordelen. De Gravensteengroep zit nog altijd met het probleem dat wij de zaak BRUSSEL nog niet behandeld hebben. Dat is zeer moeilijk. In mijn optiek moet de regio Brussel een

steengroep het verwijt komt dat nu ook links vriendelijk is geworden voor nationalisme?

EV: We hebben net het huwelijk gezien in Engeland tussen William en Kate. Dat is puur nationalisme. Ik denk dat België en zeker Vlaanderen een van de minst nationalistische landen van de wereld is. In Amerika is er bijna geen huis waar geen Amerikaanse vlag in de tuin hangt. Je hebt dat nu weer gezien met de dood van Osama bin Laden. Het gemeenschapsgevoel van Amerikanen, dat is echt nationalisme. In Engeland zingt men nog steeds "Rule, Britannia, Britannia rule the waves". Nationalisme, dat bestaat overal. Er zijn in de Vlaamse beweging nationalistische trekken, maar persoonlijk ben ik daar volkomen immuun voor. Voor mij is de Vlaamse beweging altijd een kwestie van rechtvaardigheid geweest, vooral van sociale rechtvaardigheid. Altijd.

HVW: *Ik voel ook niets van dat nationalisme en ik kijk met grote verbazing naar de acties van Vlaamse kunstenaars die zich menen te moeten verzetten tegen Vlaams nationalisme, vandaag.*

EV: Dat is de huiver om als nationalist beschouwd te worden: hier werkt de oorlog nog na. Dat is iets eigenaardigs. Er is een bepaalde intelligentie in Vlaanderen die gebiologeerd is door de collaboratie tijdens de oorlog en de neonazi's daarna. De wortels van het Vlaams Blok liggen daar. Dat heeft natuurlijk bij zeer veel

de gelijkwaardigheid, de rechtvaardigheid zelve. Maar geen enkele Franstalige aanvaardt dat. Het probleem is nu dat zij die zaken zo evident vinden dat zij NOOIT van plan waren om daarop toe te geven. Verder weten we dat Wallonië een achterstand heeft, om historische redenen: de ondergang van de steenkool- en de staalindustrie. Het is dus aanvaardbaar dat er een stroom van transfers is naar Wallonië. Men zou het er wel over eens moeten worden

Zij moeten de tijd krijgen en de taak op zich nemen om op eigen benen te staan. De modaliteiten kunnen besproken worden. Binnen 20 of 25 jaar zou je tot een evenwicht moeten komen. Geen enkele gepensioneerde en geen enkele werkloze hoeft daar minder door te krijgen. Een van de grote problemen is dat men de onderhandelingen in discretie moet voeren. Ze worden zo discreet gevoerd dat niemand weet wie welke toegevingen doet. Als men over de

autonoom statuut krijgen, maar ze moeten ook aan een aantal voorwaarden beantwoorden. Het kan niet blijven duren dat Brussel bestaat uit 19 baronieën, met eigen burgemeesters, eigen schepencolleges, eigen gemeenteraad, eigen administraties,... Dat kan toch niet, die middeleeuwse structuur in een moderne Europese hoofdstad.

HVW: *Stoort het u als er in verband met de Graven-*

mensen kwaad bloed gezet en mede daaruit is de opvatting gegroeid dat alles wat te maken heeft met radicaal Vlaamse beweging, eigenlijk allemaal Vlaams Blokachtig is. Terwijl N-VA de eerste is die het Vlaams Belang heeft doen achteruitgaan. Die aversie blijft verder leven en die wordt gemotiveerd door te zeggen dat men tegen nationalisme is. Maar de Vlaamse eisen hebben in de grond met nationalisme weinig te maken. Er is bij een bepaalde intelligentsia een type ideologie ontstaan waarin men vindt dat men van alles het omgekeerde moeten vinden van het Vlaams Belang. Dat is een simplistische vorm van denken, hoor. Het is meer aanvoelen in plaats van denken. Dat is een probleem.

Twijfels

HVW: *Zijn er eigen standpunten uit het verleden waar u niet meer zo blij mee bent?*

EV: Ik zou niet meer betogen voor Leopold III... Als je ziet wat ik in mijn jeugd gedaan heb... Verloochenen doe ik dat niet. Ik deed dat met de beste bedoelingen. Ik ben jarenlang lid geweest van de Katholieke Actie. Ik heb mij daarvoor ingezet, maar ja, dat was in de overtuiging dat dit de waarheid achter zich had. Je hebt dan een zekere edelmoedigheid aan de dag gelegd. Je kunt dat niet verloochenen als zodanig, maar je kunt wel zeggen: ik was verkeerd voorgelicht. Sinds de jaren zestig zijn er weinig standpunten waarvan ik achteraf denk dat ik verkeerd was. Er is nu die discussie in verband met pedofilie. Ik heb rond 1970 in de krant Vooruit een stukje geschreven dat

men nu weer bovenhaalt. Er was toen een opvoering van een toneelstuk, "Snoepjes". Dat was een pedofiel stuk. Daar was toen discussie over en heel wat progressieven vonden dat het moest kunnen. Anderen waren het daar niet mee eens. Ik had een aantal persoonlijke belevenissen gehad die daarmee te maken hadden. Een man die een suïcidepoging gedaan had omdat zijn relatie met een jongen was stukgelopen, en een andere persoon, die ik kende uit mijn gemeente, die mij verteld had over zijn pedofiele aanleg. Ik had dus een beeld van bepaalde pedofielen en verder heb ik een en ander opgezocht voor ik het stuk schreef in de Vooruit. Ten eerste mag je onder geen enkele voorwaarde iemand pijn doen of leed berokkenen. Nooit. Ten tweede mag je nooit seks met minderjarigen hebben zonder hun toestemming. Ten derde is er de vraag of zij op een authentieke wijze een toestemming kunnen geven. En ten slotte: In welke mate ondervinden kinderen daarvan achteraf nadelen? Op dat moment was daar weinig onderzoek over. Ik heb die vier punten in dat krantenartikel behandeld. "Als we de wet willen veranderen (de wet die pedofilie verbiedt, die seksuele handelingen met personen onder de 16 jaar verbiedt)," betoogde ik, "dan moeten we dat doen na grondig onderzoek. We weten er te weinig over." Dat is de strekking van dat artikel. Nu hebben ze mij dat verweten. Het is niet de eerste keer dat het weer naar boven komt. De Vlaams Bloksters hadden dat artikel in hun dossier. Annemans heeft stukken daaruit ten tijde van de zaak-Dutroux voorgelezen in het Parlement. Alexandra Colen is daarover begonnen in 't Pallieterke. Nu hebben

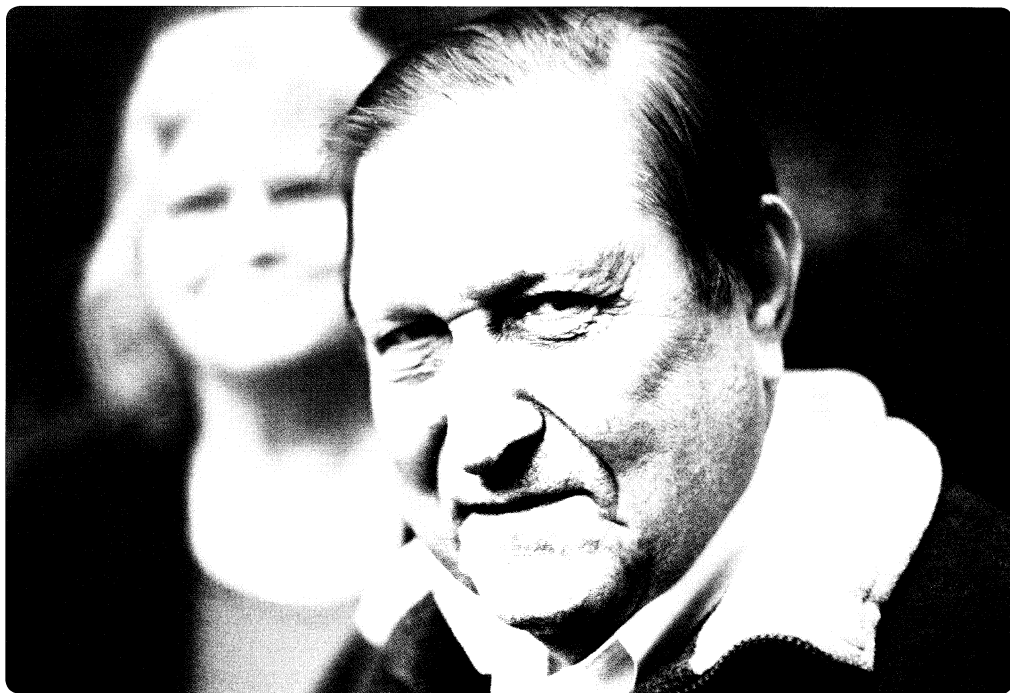
ze dat weer naar boven gehaald in verband met de zaak-Vangheluwe. Als ik dat nu zou herschrijven, zou ik een beroep kunnen doen op meer kennis. We weten er nu veel meer over. We weten hoe traumatisch misbruik kan zijn en welke sporen het kan nalaten. Daarnaast heb ik toch ook een aantal mededelingen gehad van mensen die seksueel lastiggevallen zijn in hun jeugd, in het college; die dat niet prettig vonden, maar die zeggen dat zij daar verder geen nadelige gevolgen van ondervonden hebben. Dat is dus gevarieerd. Het erge is - en dat is iets wat in mijn artikel ook duidelijk stond - als het in een gezagsrelatie gebeurt. Dat kan gewoon niet. Bovendien ben ik het niet eens dat al die priesters pedofielen zijn. Die zoeken gewoon een uitweg voor hun seksualiteit en zij vinden de voor hen gemakkelijkste weg.

HVW: *We kunnen ons nog moeilijk voorstellen dat die open mentaliteit van de jaren zeventig ook ten aanzien van kinderen gold.*

EV: Dat artikel van mij is toen wel redelijk positief onthaald, omdat de twee partijen er zich enigszins in konden vinden en omdat er gevraagd werd naar meer onderzoek. Dus, ik zeg niet dat ik het nu op dezelfde manier zou schrijven. We hebben nu veel meer informatie. In de klasvergaderingen met mensen uit mijn collegetijd praten we daar ook over. We komen om de drie jaar bij elkaar en we kunnen nu spreken over zulke zaken. Ik hoor dingen die ik vroeger nooit geweten heb. Mij heeft nooit iemand iets gedaan, ik was ook geen intern.

HVW: *Asielzoekers en repatriëring was ook een moeilijk dossier. Geen twijfels in verband daarmee?*

EV: Ja, het was moeilijk, maar ik sta nog steeds volledig achter het rapport dat we geschreven hebben. Als je de problematiek van de immigranten die door geen enkele Conventie beschermd worden (economische asielzoekers) bekijkt, dan weet je dat je ergens de deur moet dichtdoen. Je zult mensen moeten buitenzetten. Er is geen alternatief. Het is een verschrikkelijk moeilijk probleem,. Ik heb dat van dichtbij meegemaakt. Er zijn een hele hoop interne tegenstellingen. Bijvoorbeeld: mensen van sommige ngo's dringen erop aan dat het allemaal zeer grondig gebeurt, het moet juridisch op punt staan. Dat betekent dat je een eerste instantie hebt, dat je een beroepsinstantie hebt en dat ze dan nog naar de Raad van State kunnen gaan. Na de Raad van State dienen ze een nieuwe aanvraag in, met een nieuw element en dan kan men herbeginnen... Als dat dan al jaren bezig is, dan gebruiken ze die lange periode als argument om te zeggen: "Je kunt zo iemand toch niet terugsturen." Dat is waar, maar ze zijn hier zo lang omdat ze die lange procedure hebben kunnen doorlopen. Als die beperkt was tot een of twee instanties, dan was het probleem minder groot. Ik was voorstander dat na een jaar alles gedaan moest zijn, dat staat in ons rapport. Patrick Dewael (toen minister van Binnenlandse Zaken) zei dat het niet zou gaan. Zo werkt de Raad van State niet. Het is echt moeilijk. Wie zegt dat je iedereen kan binnenlaten, is ongelooflijk naïef. Ik denk dat wat principieel een aantal

juiste beslissingen hebben genomen. We hebben ook nauwkeurig beschreven wat de politie, die de uitgewezen personen begeleidt, mag en niet mag. Daarbij zijn we terecht zeer veeleisend geweest.

HVV: Een woordje tot slot?

EV: Wat mij een beetje onderscheidt van andere filosofen die zich vanaf de jaren zestig en zeventig met maatschappelijke kwesties bezighielden (onder anderen Jaap Kruithof, Bob Carlier, Hugo Van den Enden), is dat ik altijd hevig anticommunistisch geweest ben. Ik had vrienden die communist waren, maar ik zelf was tegen het sovjet-communisme en het Chinese communisme. Dat gaat terug op het proces tegen Jozsef Mindszenty in Hongarije. Ik was toen een jaar of 16. Kardinaal Mindszenty

werd veroordeeld en hij deed in zijn proces een zelfbeschuldiging. Die zelfbeschuldiging werd via de radio uitgezonden. Iedereen kon horen dat die man gefolterd was. Hij sprak met een machteloze stem, dat was absoluut niet de figuur die hij geweest was. Het was een gebroken mens die de zelfbeschuldiging uitte. Op mij had dat een effect: dit is iets wat gewoon niet kan. Dat heeft mij eigenlijk geïmmuniseerd tegen het sovjetcommunisme. Ik ben er altijd tegen geweest en ik ben ook altijd tegen het maoïsme geweest. Ik heb het "Rode Boekje" gelezen en ik vond dat zo knotsgek, zo onnozel. Anderen rond mij gingen naar China, ze werden naar bepaalde plaatsen gebracht die ze mochten bezoeken en ze vonden dat allemaal zeer goed. Ik heb nooit enige affiniteit gehad met alles wat te maken heeft met dwangmaatregelen. Is er iets wat meer in strijd

is met het vrije denken?

**Magda Michielsens, ex-professor Vrouwenstudies en actief lid van de Vrijzinnige Vrouwen van HVV.*

Foto's: Marie-Jeanne Maes.

Verhofstadt, Dirk (2011). In gesprek met Etienne Vermeersch. Een zoektocht naar waarheid. Antwerpen: Houtekiet.

<http://www.gravensteengroep.org>

Het Vrije Woord thuis ontvangen?

Wenst u op de hoogte te blijven van standpunten en activiteiten van HVV?

- ofwel wordt u lid van HVV (€ 10) en ontvangt u gratis vier keer per jaar Het Vrije Woord
- ofwel neemt u enkel een jaarabonnement op Het Vrije Woord en betaalt u € 20 voor vier nummers

Rekeningnummer BE72001177756216 (BIC: GEBABEBB) met vermelding "Lid" of "Abo HVV".